

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР: СУЧАСНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

EUROPEAN EDUCATIONAL SPACE: CURRENT VECTORS OF DEVELOPMENT

УДК 37.014.5(477):327

Юлія Гришук

ORCID iD 0000-0002-5306-0301

науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії освітології,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Тимошенка, 13-б, 04212 м. Київ, Україна
y.hryshchuk@kubg.edu.ua

ПЕДАГОГІЧНА КОНСТИТУЦІЯ ЄВРОПИ: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано значення Педагогічної Конституції Європи для освітньої євроінтеграції України на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин. Охарактеризовано основні положення Педагогічної Конституції, що стосуються навчальних програм професійної підготовки вчителя; практики в системі підготовки вчителя; основних компетентностей, якими має володіти вчитель XXI ст.; академічної мобільності. Підкреслено значущість прийняття Педагогічної Конституції, яка набула статусу стратегічного документу, що визначає духовну платформу формування нового вчителя для об'єднаної Європи XXI ст.

Ключові слова: вчитель; Педагогічна Конституція Європи; професійна підготовка вчителя.

Вступ. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом посилює необхідність ефективної інтеграції в загальноєвропейське інтелектуально-освітнє середовище. Особливо важливим є створення та функціонування системи забезпечення якості освіти відповідно до європейських стандартів та запитів сучасного суспільства.

Ф. А. Моїсєєва та В. А. Усачов (2014) зазначають, що розширення власних культурних і наукових досягнень в Європейському Союзі можливе завдяки виконанню сумісних культурних, наукових і освітніх проектів, залученню українських педагогів, учених і фахівців до загальноєвропейських програм наукових і освітніх досліджень (с. 36).

У цьому контексті розглянемо основні положення Педагогічної Конституції Європи, яка була підписана 23-25 травня 2013 р. у м. Франкфурт-на-Майні (Федеративна Республіка Німеччина) під час проведення Другого Форуму ректорів педагогічних університетів Європи членами Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи. Педагогічна Конституція набула статусу стратегічного докумен-

ту, який визначає духовну платформу формування нового вчителя для об'єднаної Європи XXI ст.

Проблемі інтеграції вищої освіти України у європейський освітній простір присвячено праці В. П. Андрущенка, В. Г. Кременя, В. І. Лугового, О. В. Сушого, Л. І. Федулова та ін. Питання міжнародного співробітництва в галузі освіти досліджували такі вчені, як Ю. І. Горобець, Л. В. Барановська, М. М. Барановський, М. З. Згуровський, Г. І. Шубартовський та ін.

Мета статті – проаналізувати значення Педагогічної Конституції Європи для освітньої євроінтеграції України на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин.

Педагогічна Конституція Європи: характеристика основних положень. Педагогічна Конституція Європи (2013) передбачає визначення єдиної ціннісної та методологічної платформи підготовки нового вчителя для об'єднаної Європи XXI ст. Документ висвітлює основні параметри педагогічної освіти – принципи її розвитку, зміст, умови, очікувані результати реалізації. У межах статті розглянемо основні положення Педагогічної

Конституції щодо навчальних програм професійної підготовки вчителя; практики в системі підготовки вчителя; основних компетентностей, якими має володіти вчитель XXI ст.; академічної мобільності вчителя.

Нормативні основи професійної педагогічної підготовки закладені Рекомендаціями МОП / ЮНЕСКО про статус вчителів (1966) та Рекомендаціями ЮНЕСКО про статус викладацьких кадрів вищих навчальних закладів (1997), Лісабонськими домовленостями (1997) щодо визнання кваліфікацій у галузі вищої освіти, деклараціями Болонського процесу стосовно створення європейського простору у сфері вищої освіти, Міжнародною стандартною класифікацією освіти (МСКО-2011).

Доріс Пек (2013), голова Комітету з питань культури та освіти Європарламенту, у своїй доповіді під час II Форуму ректорів педагогічних університетів Європи зазначила, що підготовка вчителів має відповідати найвищим європейським стандартам. Це стосується викладачів на всіх рівнях освіти: дошкільна, початкова, середня і вища освіта, професійна освіта і навчання, а також навчання дорослих. Кожна з цих освітніх сфер є сходинкою до успіху особистості в суспільстві і на ринку праці. Педагоги, з одного боку, є професіоналами навчання майбутніх учителів у вищих навчальних закладах: наприклад, у педагогіці та дидактиці, а також в інших науках, що вивчають майбутні вчителі. Так, у розділі 1 «Статут» обмін і координація між університетами може сприяти подальшому вдосконаленню підготовки вчителів. З іншого боку, педагоги також можуть бути досвідченими викладачами в школах і проводити тренінги для вчителів та керівників шкіл. Важливо заохочувати професійні контакти й обмін між педагогами у сфері вищої освіти в школах і в інших місцях. Тісний зв'язок між педагогами в обох сферах може сприяти тому, що навчальні програми у вищій освіті буде підготовлено спеціально до потреб професії. Навчальні програми повинні постійно оновлюватися, щоб надати вчителям відповідних навичок і компетенцій.

Проблему удосконалення змісту навчальних програм у вищих навчальних закладах України в умовах інтеграції до європейського ринку праці детально досліджували В. Я. Гавран та М. І. Гавран (2015). Вивчаючи досвід формування навчальних програм і планів бакалаврату передових вищих шкіл Польщі, авторами виявлено наступну структуру навчальної програми, яку доцільно впроваджувати в Україні: I. Основні предмети (обов'язкові для всіх студентів) – 74 кредити. II. Предмети напряму підготовки (обов'язкові для студентів певного напряму підготовки) – 42 кредити. III. Предмети за вибором студента (32 кредити), в т.ч. предмети спеціалізації в межах напряму – 15 кредитів. IV. Дві іноземні мови – 20 кредитів. V. Фізичне виховання –

2 кредити. VI. Бакалаврська робота – 10 кредитів. Особливість даної програми в тому, що блок основних предметів є фундаментом для всіх споріднених напрямів підготовки і тільки після оволодіння ними студент обирає конкретний напрям підготовки і в подальшому спеціалізацію цього напряму. Даний підхід забезпечить єдність напрямів в межах галузі і мобільність студентів щодо вибору траєкторії навчання.

Отже, у сучасних умовах виникає необхідність якісної модернізації змісту навчальних програм, які повинні бути гнучкими й адаптованими до формування професійних компетенцій майбутніх фахівців.

У статті 6.2. Педагогічної Конституції окреслено основні компетентності, якими має володіти вчитель XXI ст., серед яких: 1) комунікативна компетентність (зокрема, сучасний учитель має вільно володіти кількома європейськими мовами); 2) компетентність самоідентичності; 3) компетентність справедливості; 4) лідерська компетентність; 5) дослідницько-аналітична компетентність; 6) здатність навчатися протягом життя; 7) емпатія – здатність розуміти переживання учня чи студента та співпереживати в процесі спілкування (Педагогічна Конституція Європи, 2013).

Ми погоджуємося з думкою В. Р. Пасічника (2010), що професійна компетентність вчителя є інтегрованим поняттям, яка об'єднує наступні її складові: світоглядні позиції особистості та професійні якості (знання і вміння) у реалізації оздоровчо-профілактичних, діагностико-прогностичних, навчально-розвивальних, методичних, виховних, комунікативних, організаційно-педагогічних, контрольних, просвітницьких аспектах його діяльності та постійного самовдосконалення. У процесі навчання студентів у вищих навчальних закладах можливо сформувати лише основні професійні компетентності, тому, що фахова компетентність формується під час набуття вчителем педагогічного досвіду і постійної праці над удосконаленням своєї майстерності (с. 103). Професійна компетентність – динамічна структура, якість якої можна оцінити в конкретних ситуаціях діяльності вчителя (навчальна, виховна, організаційна) відповідно до вимог його функціональних обов'язків.

Зазначимо, що здійснення компетентно орієнтованого підходу в системі вищої педагогічної освіти зумовлює перегляд змісту навчання відповідно до вимог суспільства, європейських стандартів, збереження досвіду підготовки педагогічних працівників на сучасному етапі.

Розділ 9 Педагогічної Конституції присвячений практиці в системі підготовки нового вчителя. Педагогічна практика має діяльнісний (трудоий) і предметний характер, є джерелом (і механізмом) освоєння соціального і педагогічного досвіду, постає у якості критерію істини педагогічного процесу.

Відповідно до Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (1993) залежно від конкретної спеціальності чи спеціалізації студентів практика може бути: навчальна, технологічна, експлуатаційна, конструкторська, педагогічна, економічна, науково-дослідна та інші види практики. Укладачі Педагогічної Конституції, з огляду на необхідність глибокої модернізації практичної підготовки майбутнього вчителя, забезпечення її безперервності і послідовності, пропонують впровадження таких видів практики, як: ознайомча; культурологічна; виховна; навчальна; переддипломна (предметна) практики. Особливе навантаження покладається на громадянську практику майбутніх педагогів; вона має наскрізний характер і здійснюється протягом всього процесу їх підготовки; її головна мета – інтегрувати майбутнього фахівця в систему суспільних відносин, сформувати громадянські якості, убезпечити вчителя від «споглядального» ставлення до життя, сформувати його активну громадянську позицію (Педагогічна Конституція Європи, 2013).

Характерною особливістю становлення та функціонування нового учителя є високий рівень його академічної мобільності – здатності адекватно реагувати на зміни педагогічної реальності, знаходити відповіді на виклики епохи, пересуватись у педагогічному просторі у відповідності із завданнями, актуалізованими суспільною освітньою політикою або ж у відповідь на зміну життєвих обставин. Академічна мобільність утримує учителя у стані готовності до змін суспільної освітньої політики, вимагає підвищення рівня його адаптаційних можливостей, формує платформу творчого підходу до педагогічної справи, виступає основою для самовираження в процесі всього його життя як професіонала, а також сприяє формуванню кроскультурних цінностей, толерантності, налаштованості на співпрацю (Педагогічна Конституція Європи, 2013).

До проблеми створення умов для участі у програмах академічної мобільності науково-педагогічних і педагогічних працівників у своїх дослідженнях звертається О. В. Суший (2015), на думку якого, розширення міжнародного

міждисциплінарного співробітництва педагогів, дослідників і організаторів системи освіти сприятиме підвищенню конкурентоспроможності педагога – ключової фігури в досягненні нової якості освіти (с. 93).

На нашу думку, досягнення ефективної міжнародної академічної мобільності для України реальне лише за умови створення продуктивної системи національної академічної мобільності, її нормативно-правової бази, організаційно-економічного механізму, визначення джерел фінансування та готовності до партнерства суб'єктів процесу академічних обмінів.

Висновки. Прийняття Педагогічної Конституції Європи має фундаментальне значення для інтенсифікації освітніх реформ в Україні відповідно до викликів євроінтеграційних процесів. За домовленістю членів Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи передбачено наступні дії: розробку спільних програм з основних предметів магістерської підготовки майбутніх педагогів (історії, філософії, прав людини, основ демократії), спрямованих на формування ментальної єдності студентства – важливої риси нового вчителя для Об'єднаної Європи; підготовку навчальних посібників («книг для читання» для студентів-педагогів); створення Континентального педагогічного університету на території однієї з країн європейського освітнього простору. Той факт, що Україна була однією із сторін-ініціаторів (Педагогічна Конституція була підготовлена авторським колективом у складі академіка НАПН України В. П. Андрущенка) створення такого роду міжнародного документа свідчить про нашу готовність бути повноправним, активним учасником транснаціональної політики в галузі педагогічної освіти.

Перспективи подальших досліджень – проаналізувати нормативно-правову базу реформування вищої освіти Республіки Польща у відповідності до цілей розбудови європейського освітнього простору, що дозволить визначити перспективи використання польського досвіду для ефективної модернізації вищої освіти в Україні.

Література

- Гавран В. Я., Гавран М. І. Удосконалення змісту навчання ВНЗ України в умовах інтеграції до європейського ринку праці. Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні : збірник тез доповідей XI науково-практичної конференції, 30 березня – 4 квітня 2015 р. / Навчально-науковий Інститут підприємництва та перспективних технологій Національного університету «Львівська політехніка». 2015. С. 285–288.
- Моїсеева Ф. А., Усачов В. А. Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2014. № 1. С. 36–40.
- Пасічник В. Р. Модель професійних компетенцій випускників фізкультурних вищих навчальних закладів Польщі. *Проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 5. С. 102–104.
- Педагогічна Конституція Європи. Преамбула. *Вища освіта України*. 2013. № 3. С. 111–116.
- Пек Д. Педагогічна Конституція Європи. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. SCIENTIA VINCES. URL : <http://eenu.edu.ua/uk/articles/pedagogichna-konstituciya-ievgori> (дата звернення: 18.05.2017).

Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України. Наказ Міністерства освіти України. Форма типового документа від 08.04.1993 № 93.

Суший О. В. Стратегічні пріоритети розвитку освіти у контексті європейської інтеграції України: чи стане реформа в освіті запорукою успішних реформ в Україні у цілому? *Український соціум*. 2015. № 4(55). С. 85–96.

References

- Ghavran, V. Ja., & Ghavran, M. I. (2015). *Udoskonalennja zmistu navchannja VNZ Ukrainy v umovakh integraciji do jevropskogo rynku praci [Improvement of the maintenance of studies of higher educational establishments of Ukraine is in the conditions of integration to the European labour-market]*. Abstracts of Papers, 285–288 (ukr).
- Moisjejeva, F. A., & Usachov, V. A. (2014). Jevropejsjka integracija vyshhoji osvity Ukrainy v konteksti Bolonskogo procesu [European integration of higher education in Ukraine in the context of the Bologna Process]. «*Nauka. Religija. Suspilstvo*», 1, 36–40 (ukr).
- Pasichnyk, V. R. (2010). Modelj profesijnykh kompetencij vypusknikov fizkulturnykh vyshhykh navchalnykh zakladiv Polshhi [Model of professional competences of graduating students of athletic higher educational establishments of Poland]. *Problemy fizychnogo vykhovannja i sportu*, 5, 102–104 (ukr).
- Pedagogichna Konstytucija Jevropy. Preambula [Pedagogical Constitution of Europe. Preamble]. (2013). *Vyshha osvita Ukrainy*, 3, 111–116 (ukr).
- Pek, D. (2013). *Pedagogichna Konstytucija Jevropy [Pedagogical Constitution of Europe]*. Skhidnojevropejskij nacionalnij universytet imeni Lesi Ukrainky. SCIENTIA VINCES. Retrieved from <http://eenu.edu.ua/uk/articles/pedagogichna-konstituciya-ievropi> (ukr).
- Pro zatverdzhennja Polozhennja pro provedennja praktyky studentiv vyshhykh navchalnykh zakladiv Ukrainy [On approval of the Statute about realization of practice of students of higher educational establishments of Ukraine]*. Minosvity; Nakaz, Forma typovogo dokumenta vid 08.04.1993 № 93 (ukr).
- Sushyj, O. V. (2015). Strategichni priorytety rozvytku osvity u konteksti jevropejskoji integraciji Ukrainy: chy stane reforma v osviti zaporukoju uspishnykh reform v Ukraini u cilomu? [Strategic priorities of development of education in the context of European integration of Ukraine: Will reform become in education by the mortgage of successful reforms in Ukraine on the whole?]. *Ukrainskij socium*, 4(55), 85–96 (ukr).

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ КОНСТИТУЦИЯ ЕВРОПЫ: СУЩНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Гришук Юлия, научный сотрудник научно-исследовательской лаборатории освитологии, Киевский университет имени Бориса Гринченко, ул. Тимошенко, 13-б, 04212 г. Киев, Украина, y.hryshchuk@kubg.edu.ua

В статье проанализировано значение Педагогической Конституции Европы для образовательной евроинтеграции Украины на современном этапе развития международных отношений. Охарактеризованы основные положения Педагогической Конституции, касающихся учебных программ профессиональной подготовки учителя; практики в системе подготовки учителя; основных компетенций, которыми должен обладать учитель XXI века; академической мобильности. Подчеркнуто значимость принятия Педагогической Конституции, которая получила статус стратегического документа, что определяет духовную платформу формирования нового учителя для объединенной Европы XXI века.

Ключевые слова: Педагогическая Конституция Европы; профессиональная подготовка учителя; учитель.

PEDAGOGICAL CONSTITUTION OF EUROPE: ESSENCE AND VALUE FOR EUROINTEGRATION OF EDUCATION IN UKRAINE

Hryshchuk Yuliia, Research Worker of Scientific-Research Laboratory of Educology, Borys Grinchenko Kyiv University, 13-b Tymoshenko Str., 04212 Kyiv, Ukraine, y.hryshchuk@kubg.edu.ua

The article is devoted to the modern tendencies of the higher school development – the signing of the Pedagogical Constitution of Europe that will serve to be included of Ukrainian youth in European scientific, humanitarian and cultural space. The article focuses on the main provisions of the Pedagogical Constitution of Europe regarding the education teacher training programs; practices in professional training of teacher; main competencies that should have a teacher XXI century; academic mobility of teachers.

The adoption of the Pedagogical Constitution of Europe is fundamental importance for intensify educational reforms in Ukraine according to the challenges of European integration processes. By agreement of members of the Association of Rectors of pedagogical universities of Europe are envisaged next actions: general program development from the basic articles of the master training future teachers (history, philosophy, human rights, foundations of

democracy) aimed at forming mental unity student – important features of the new teacher for a united Europe; training manuals («books to read» for students-teachers); creation of the Continental pedagogical university on territory of one of the countries of the European educational space.

Keywords: Pedagogical Constitution of Europe; professional training of teacher; teacher.

Стаття надійшла до редакції 03.08.2017

Прийнято до друку 05.10.2017

УДК 378.091(44)

Людмила Козак

ORCID iD 0000-0002-4528-1905

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри дошкільної освіти,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
б-р. І. Шамо, 18/2, 02154 м. Київ, Україна,
l.kozak@kubg.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ ШКОЛАХ ФРАНЦІЇ

У статті висвітлено особливості організації французької системи вищої педагогічної освіти. В 2013 р. була завершена реорганізація університетів, в структуру яких увійшли Вищі школи з підготовки педагогічних кадрів (фр. *Les Écoles supérieures du professorat et de l'éducation*). У статті подано характеристику етапів підготовки педагогічних кадрів у новостворених школах за магістерською програмою *Master MEÉF* – магістр у галузі навчання, освіти та професійної підготовки, яка розрахована на два роки навчання та передбачає поглиблення спеціально-наукової підготовки протягом першого року, психолого-педагогічну й загальноосвітню підготовку, а також педагогічну практику протягом усього періоду навчання у Вищій школі з підготовки педагогічних кадрів.

Ключові слова: вища школа з підготовки педагогічних кадрів; магістр у галузі навчання, освіти та професійної підготовки; педагогічна освіта; реформа вищої педагогічної освіти.

Вступ. Модернізація освіти в Україні відбувається в контексті намірів держави щодо входження в європейський освітній простір, підписання нею положень Болонської конвенції. Важливість державної співпраці об'єктивно потребує зближення її освітньої системи з аналогічними структурами розвинених країн Європи. Важливою умовою успішної реалізації цього завдання може стати вивчення європейського досвіду розвитку освіти, зокрема дослідження особливостей організації педагогічної освіти у західноєвропейських країнах. Актуальність цієї проблеми очевидна, тому що які б модернізації не відбувалися в системі освіти, всі вони в кінцевому підсумку виходять на вчителя, від рівня професійної підготовки якого безпосередньо залежать стан і перспективи розвитку освіти в будь-якій країні.

Досвід підготовки вчителів у Франції, де формування системи педагогічної освіти є одним із пріоритетних напрямків державної політики, цілком співзвучний багатьом сьогоdnішнім проблемам вітчизняної освіти. У процесі свого розвит-

ку французька система підготовки вчителів вже вирішувала проблеми, що стоять сьогодні перед українською педагогічною освітою: розробка державних стандартів педагогічної освіти; пошук ефективних шляхів відбору абітурієнтів на педагогічні спеціальності; вдосконалення змісту професійної підготовки і організації навчально-виховного процесу тощо. Саме тому існує потреба у проведенні аналізу сучасного стану організації педагогічної освіти у Франції, виявленні її особливостей, а також у прогнозуванні перспектив запозичення французького досвіду за умови критичного його осмислення, що допомогло б у виробленні нових підходів до організації педагогічної освіти в Україні.

Аналіз педагогічних досліджень показав, що увагу дослідників привертають проблеми педагогічної освіти та професійної підготовки педагогічних кадрів у Франції, зокрема, такі аспекти: система педагогічної освіти вчителів (В. П. Лацихіна), підготовка вчителів для середніх навчальних закладів (О. В. Романенко), підготовка вчителів іноземних мов (О. В. Голотюк), гуманізація